

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JULIANE KOKOTT
3 päivänä heinäkuuta 2014¹

Asia C-302/13

**AS flyLAL-Lithuanian Airlines, selvitystilassa
vastaan
VAS Starptautiskā lidosta Rīga
ja
AS Air Baltic Corporation**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Augstākās tiesas Senāts (Latvia))

Asetus (EY) N:o 44/2001 — Soveltamisala — Siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsite —
Vahingonkorvaus unionin kilpailuoikeuden rikkomisen perusteella —
Turvaamistoimien tunnustaminen — Oikeusjärjestyksen perusteet (ordre public)

I Johdanto

1. Esillä oleva asia antaa unionin tuomioistuimelle mahdollisuuden konkretisoida kaksi perustavanlaatuisia oikeudellista käsitettä eli siviili- ja kauppaoikeudellisen asian ja oikeusjärjestyksen perusteet (ordre public) tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001² yhteydessä.

2. Tällöin on yhtäältä tarkasteltava sitä, käsittääkö ”siviili- ja kauppaoikeudellisen asian” käsite kilpailusääntöjen rikkomiseen perustuviin oikeuksiin vetoamisen tuomioistuimessa sellaisia yrityksiä vastaan, joissa julkinen sektori on enemmistöosakkaana. Toiseksi on selvitettävä, voidaanko turvaamistoimien täytäntöönpano kieltää oikeusjärjestyksen perusteiden osalta, ja jos voidaan, millä edellytyksin.

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — EYVL 2001, L 12, s. 1, esillä olevassa asiassa sovellettavana toisintona, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 22.10.2008 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1103/2008 (EUVL L 304, s. 80).

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

3. Tämän asian primaarioikeudellisen perustan muodostavat EY 81 ja EY 82 artikla (joista on tullut SEUT 101 ja SEUT 102 artikla)³ ja sekundaarioikeudellisen perustan puolestaan asetuksen (EY) N:o 44/2001 1, 22, 34 ja 35 artikla.

4. Mainitun asetuksen 1 artiklan 1 kohdassa määritellään sen aineellinen soveltamisala seuraavasti:

”Tätä asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti asetusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin.”

5. Asetuksen (EY) N:o 44/2001 II luvussa olevassa 6 jaksossa säädetään tietystä yksinomaisesta toimivallasta. Mainitussa jaksossa olevassa 22 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Seuraavilla tuomioistuimilla on asianosaisten kotipaikasta riippumatta yksinomainen toimivalta:

--

2. asiassa, joka koskee yhtiön tai muun oikeushenkilön pätevyyttä, mitättömyyttä tai purkamista taikka sen toimielinten päätösten pätevyyttä, sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, missä yhtiön tai oikeushenkilön kotipaikka on. --”

6. Asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklassa säädetään toisissa jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden tunnustamisesta muun muassa seuraavaa:

”Tuomiota ei tunnusteta, jos

1. tunnustaminen on selkeästi vastoin sen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita (*ordre public*), missä tunnustamista pyydetään;

--”

7. Tunnustamisen yhteydessä merkityksellisessä asetuksen (EY) N:o 44/2001 35 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tuomiota ei tunnusteta myöskään silloin, kun II luvun 3, 4 ja 6 jakson säännöksiä ei ole noudatettu --”

B Latvian lainsäädäntö

8. Esillä olevan asian kannalta merkityksellisiä ovat ilmailulaki (Likums ”Par aviāciju”) ja sen täytäntöönpanosäännökset.

9. Latvian ilmailulain mukaan ilma-alusten käyttäjien on suoritettava maksuja muun muassa lentoasemien käytöstä.

3 — Esillä olevassa asiassa väitetyt kilpailunvastaisia menettelytapoja on sovellettu ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa. Tämän vuoksi ennakkoratkaisupyyntöön vastaamisen kannalta ratkaisevia ovat yksinomaan EY 81 ja EY 82 artikla. Jäljempänä esittämiäni seikkoja voidaan kuitenkin ilman muuta soveltaa myös olennaisilta osin samansisältöisiin SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaan.

10. Tähän liittyen useissa asetuksissa säädettiin riidanalaisena ajankohtana, että liikennöitsijöillä, jotka operoivat määränpäänsä tai lähtöasemanaan Riian lentoasema, on oikeus maksujen alennukseen. Alennuksen suuruus riippuu kyseisen yrityksen Riista tulevien kuljetettävien matkustajien vuotuisesta lukumäärästä.

III Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

11. AS flyLAL-Lithuanian Airlines (jäljempänä flyLAL) on konkurssiin asetettu liettualainen lentoliikenteen harjoittaja, joka katsoi joutuneensa lentoliikenteen palvelujen markkinoille epäedullisempaan asemaan kuin sen kilpailija, latvialainen lentoliikenteen harjoittaja AS Air Baltic Corporation (jäljempänä Air Baltic). flyLAL katsoi erityisesti, että sille on aiheutunut taloudellisia vahinkoja lainvastaisen kilpailutilanteen perusteella Latviassa ja Liettuassa.

12. Vuonna 2008 flyLAL nosti tämän vuoksi Vilniaus Apygardos Teismasissa (Vilnan alueellisessa tuomioistuimessa) Air Balticia ja VAS Starptautiskā lidosta Rīgaa (jäljempänä Lidosta Rīga) eli Riian lentoasemaa hallinnoivaa julkisessa omistuksessa olevaa pääomayhtiötä vastaan kanteen, joka koski muun muassa 199 830 000 Liettuan litin (LTL) suuruista vahingonkorvausta.⁴ Kantaja perusteli kanteensa unionin kilpailuoikeuden rikkomisilla. Se esitti lähinnä, että Air Baltic on käyttänyt määräävää markkina-asemaansa väärin Latvian lentoasemamaksualennuksia koskevassa politiikassa. Latviassa myönnettyt maksualennukset ovat kantajan mukaan antaneet Air Balticille muun muassa mahdollisuuden soveltaa polkuhintoja toimiessaan Vilnan lentoasemalla (Liettuan tasavallassa). Lisäksi kantaja katsoo, että suunnitelman mukaista lentoasemamaksujen alennusten myöntämistä on pidettävä vastaajien lainvastaisena sopimuksena.

13. Vielä ennen lopullisen tuomion antamista pääasiassa Lietuvos Apeliacinis Teismas (Liettuan muutoksenhakutuomioistuin) päätti 31.12.2008 antamallaan tuomiolla asettaa Air kanteen kohteena olevan määrän arvosta Balticin ja Lidosta Rīgan omaisuutta väliaikaiseen takavarikkoon (jäljempänä turvaamistoimet).

14. Tämän jälkeen flyLAL vaati Rīgas pilsētas priekšpilsētas tiesassa (Riian kaupunkiin kuuluvan Vidzemen alueen tuomioistuimessa) 31.12.2008 annetun tuomion tunnustamista ja sen täytäntöönpanoa Latviassa. Tämä vaatimus hyväksyttiin keskeisiltä osin ensimmäisessä oikeusasteessa 19.1.2012 ja siten 31.12.2008 annettu tuomio tunnustettiin ja määrättiin pantavaksi täytäntöön Latvian tasavallassa.

15. Nyt kansallisen tuomioistuimen eli Augstākās tiesas Senātsin (Latvian tasavallan ylimmän oikeusasteen tuomioistuimen) on ratkaistava Air Balticin ja Lidosta Rīgan valitus, joka koskee 31.12.2008 annetun tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa Latviassa.

16. Kansallinen tuomioistuin pohtii ensinnäkin, onko liettualainen vahingonkorvausmenettely – ja konkreettisesti 31.12.2008 annettu tuomio – asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklassa tarkoitettu siviili- ja kauppaoikeudellinen asia. Jos näin on asianlaita, toiseksi on selvitetävä, eikö jo vahingonkorvausmenettelyn yhteydessä olisi katsottava, että Latvian tuomioistuimilla on yksinomainen toimivalta asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan mukaisesti. Jos tämä pitää paikkansa, kolmanneksi on tarkasteltava sitä, onko Augstākās tiesas Senātsin asetuksen (EY) N:o 44/2001 35 artiklan 1 kohdan mukaisesti kieltäydyttävä tunnustamasta 31.12.2008 annettua tuomiota mainitun asetuksen 22 artiklan rikkomisen vuoksi. Neljänneksi Augstākās tiesas Senāts pohtii, onko kyseisen tuomion tunnustaminen sopusoinnussa Latvian tasavallan oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohdan mukaisesti. Yhtäältä 31.12.2008 annettuun tuomioon sisältyy vain niukasti tietoa vaaditun huomattavan määrän laskemisesta. Koska liettualaisen kantajan omaisuus on nyt maksukyvyttömyysmenettelyn kohteena, vastaajilla ei ole siinä tapauksessa, että

4 — Tämä vastaa noin 58 000 000:aa euroa.

kyseinen kanne hylätään, mitään realistista mahdollisuutta saada korvausta vahingosta, joka niille aiheutuu turvaamistoimien määräämisestä. Tämän seurauksena Latvian tasavallalle, joka omistaa 100 prosenttia toisen ja 52,6 prosenttia toisen vastaajan osakkeista, voisi aiheutua huomattavaa vahinkoa, joka vaikuttaisi valtion taloudellisiin etuihin ja heikentäisi valtion turvallisuutta.

17. Tätä taustaa vasten Augstākās tiesas Senāts on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko sellaista asiaa pidettävä asetuksessa tarkoitettuna siviili- tai kauppaoikeudellisena asiana, jossa kantaja vaatii vahingonkorvausta ja vastaajien lainvastaiseen sopimukseen ja määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyvän menettelyn, joka perustuu toisen jäsenvaltion yleisesti sovellettavien säädösten soveltamiseen, lainvastaisuuden toteamista, kun otetaan huomioon, että lainvastainen sopimus oli pätemätön alusta alkaen ja että sitä vastoin säädösten antaminen on jäsenvaltion julkisoikeuden alan toimi (acta iure imperii), johon sovelletaan kansainvälisen oikeuden sääntöjä jäsenvaltion lainkäytöllisestä koskemattomuudesta suhteessa muiden valtioiden tuomioistuihin?
- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi (asia on asetuksessa tarkoitettu siviili- tai kauppaoikeudellinen asia), onko vahingonkorvauskannetta pidettävä asetuksen 22 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettuna yhtiön toimielinten päätösten pätevyyttä koskevana asiana, mikä antaisi mahdollisuuden olla tunnustamatta päätöstä asetuksen 35 artiklan 1 kohdan nojalla?
- 3) Jos vahingonkorvauskanteen kohde kuuluu asetuksen 22 artiklan (Yksinomainen toimivalta) 2 alakohdan soveltamisalaan, onko sen valtion tuomioistuin, jossa tunnustamista pyydetään, velvollinen tarkastamaan, että asetuksen 35 artiklan 1 kohdassa turvaamistoimipäätöksen tunnustamiselle asetetut edellytykset täyttyvät?
- 4) Voidaanko asetuksen 34 artiklan 1 alakohtaan sisältyvä oikeusjärjestyksen perusteita koskeva säännös ymmärtää niin, että turvaamistoimipäätöksen tunnustaminen on vastoin jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jos ensinnäkin pääasiallinen peruste turvaamistoimien määräämiselle on kanteella vaaditun määrän, jonka laskennan perusteita ei ole perusteltu, huomattava suuruus ja toiseksi mainitun päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano voivat aiheuttaa vahinkoa vastaajille, kun kantajana oleva konkurssiin asetettu yhtiö ei voi suorittaa korvausta siinä tapauksessa, että vahingonkorvauskanne hylätään, mikä saattaisi vaikuttaa valtion, jossa tunnustamista pyydetään, taloudellisiin etuihin, mikä edelleen vaarantaisi valtion turvallisuuden, kun Latvian valtio omistaa 100 % Lidosta Rīgan osakkeista ja 52,6 % AS Air Baltic Corporationin osakkeista?”

IV Oikeudellinen arviointi

A Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

18. Augstākās tiesas Senātsin ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys koskee lähinnä sitä, onko liettualaisen vahingonkorvausmenettelyn ja konkreettisesti 31.12.2008 annetun tuomion osalta kyseessä asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu siviili- ja kauppaoikeudellinen asia.

19. Jotta tähän kysymykseen voitaisiin vastata, on ensin selvitettävä, mitä asetuksessa N:o 44/2001 käytetyllä ilmaisulla ”siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat” tarkoitetaan. Tässä yhteydessä on tarkasteltava unionin tuomioistuimen tätä tunnusmerkistöä koskevaa oikeuskäytäntöä (1 kohta) ja sovellettava siitä saatuja tietoja pääasian tosiseikastoon (2 kohta).

1. Oikeuskäytännöstä ilmenevät kriteerit

20. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan⁵ ”siviili- ja kauppaoikeudellisen asian” käsitettä on tulkittava itsenäisesti unionin oikeudessa, ja tässä tulkinnassa on otettava huomioon asetuksen (EY) N:o 44/2001 tavoitteet ja järjestelmä sekä ne yleiset oikeusperiaatteet, jotka ilmenevät kansallisten oikeusjärjestysten muodostamasta kokonaisuudesta.⁶

21. Sikäli kuin asetus (EY) N:o 44/2001 korvaa Brysselin yleissopimuksen⁷ jäsenvaltioiden välisissä suhteissa,⁸ se, miten unionin tuomioistuin on tulkinnut sitä asetuksen (EY) N:o 44/2001 säännöksiä vastaavien määräysten osalta, pätee edelleen.⁹ Näin on asianlaita asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdan tapauksessa, joka on asemaltaan ja tehtävältään sama kuin Brysselin yleissopimuksen 1 artiklan ensimmäinen kappale.¹⁰

22. Edellä mainittuja oikeussääntöjä koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jotkin tuomioistuinten ratkaisut voivat jäädä asetuksen (EY) N:o 44/2001 soveltamisalan ulkopuolelle *oikeusriidan asianosaisten välisten oikeussuhteiden luonnetta* tai *oikeusriidan kohdetta luonnehtivien tekijöiden* vuoksi.¹¹

23. Sen toteamiseksi, onko kyseessä siviili- ja kauppaoikeudellinen asia, on siis ensiksi selvitettävä pääasian asianosaisten välisten oikeussuhteiden olennaiset tekijät (2 kohdan a alakohta) ja sitten – pääasian oikeusriidan kohteen selvittämiseksi (2 kohdan b alakohta) – kulloisenkin vaatimuksen taustalla oleva tosiseikasto sekä tutkittava nostetun kanteen perusta ja sen nostamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt.¹²

2. Oikeuskäytännön mukaisten kriteerien soveltaminen pääasian tosiseikastoon

24. Ensiksi on tarkasteltava pääasian kantajan ja vastaajien välisiä oikeussuhteita, joiden vallitessa tapahtui väitetty unionin kilpailuoikeuden rikkominen, jonka perusteella vaaditaan vahingonkorvausta.

a) Oikeusriidan asianosaisten välisten oikeussuhteiden luonne

25. Kuten ennakkoratkaisupyyntöstä käy ilmi, Lidosta Rīga ja Air Baltic ovat pääasian oikeusriidassa kaksi yritystä, joista ensimmäisen osakkeista Latvian tasavalta omistaa 100 prosenttia ja toisen osakkeista 52,6 prosenttia.

5 — Ks. tältä osin yleiskatsaus julkisasiamies Trstenjakin ratkaisuehdotus Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2012:757, 47–69 kohta).

6 — Ks. esim. tuomiot LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 3 kohta), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, 7 kohta), Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, 18 kohta), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, 28 kohta), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, 20 kohta), Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, 24 kohta), Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 29 kohta) ja Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 41 kohta).

7 — Syyskuun 27. päivänä 1968 tehty yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla (EYVL 1972, L 299, s. 32).

8 — Ks. asetuksen (EY) N:o 44/2001 68 artiklan 1 kohta.

9 — Tuomiot Draka NK Cables ym. (C-167/08, EU:C:2009:263, 20 kohta), SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, 22 kohta), German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, 27 kohta); Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, 38 kohta), Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2013:228, 31 kohta) ja Sunico ym. (C-49/12, EU:C:2013:545, 32 kohta).

10 — Ks. vastaavasti 1 artiklan 2 kohdan b alakohdan osalta tuomio SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, 23 kohta).

11 — Ks. esim. tuomiot LTU (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, 29 kohta), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, 21 kohta), Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 30 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 42 kohta), Realchemie Nederland (C-406/09, EU:C:2011:668, 39 kohta), Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2013:228, 32 kohta), Sunico ym. (C-49/12, EU:C:2013:545, 33 kohta) ja Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, 18 kohta).

12 — Tuomiot Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, 31 kohta), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, 23 kohta), Frahuil (C-265/02, EU:C:2004:77, 20 kohta), Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2013:228, 34 kohta) ja Sunico ym. (C-49/12, EU:C:2013:545, 35 kohta).

26. Yksinomaan tämä ei kuitenkaan sulje pois asetuksen (EY) N:o 44/2001 soveltamisen mahdollisuutta. Ratkaisevaa on pikemminkin se, liittyykö kyseinen oikeussuhde julkisen vallan käyttöön.¹³ Jos näin *ei* ole, asetuksen (EY) N:o 44/2001 soveltaminen tulee kyseeseen.

27. Tätä kysymystä on tarkasteltava jäljempänä pääasian eri asianosaisten välisten oikeussuhteiden osalta.

i) flyLALin ja Air Balticin väliset oikeussuhteet

28. Oikeussuhteiden luonnetta ei flyLALin ja Air Balticin välisen oikeussuhteen osalta ole tarpeen tarkastella yksityiskohtaisemmin.

29. Kumpikin yritys toimii palvelujen tarjoajana lentoliikenteen palvelujen markkinoilla ja palvelujen käyttäjinä lentoasemien käytön markkinoilla. Kumpikaan asianosaisista ei tällöin käytä toiseen asianosaiseen nähden julkista valtaa, jota yksityisillä ei ole.¹⁴

ii) flyLALin ja Lidosta Rigan väliset oikeussuhteet

30. Myöskään flyLALin ja Lidosta Rigan väliselle oikeussuhteelle ominaista ei ole julkisen vallan käyttö.

31. Tämän oikeussuhteen keskeisenä tekijänä on se, että flyLAL käyttää Riian lentoasemaa ja maksaa vastineeksi lentoasemamaksua. Tämä lentoaseman käyttö käsittää lähinnä ilma-alusten, lentomatkustajien ja rahdin lähtöselvitykset. Lentoaseman käyttäjiin nähden Latvian tasavalta toimii kokonaan omistamansa tytäryhtiön Lidosta Rigan kautta lentoasemapalvelujen markkinoiden avaamisen myötä Riian lentoasemalla siis yksityisoikeuden tasolla.¹⁵ Kuka tahansa muu yksityinen talouden toimija – esimerkiksi yksityisen lentoaseman pitäjä – voi tarjota näitä palveluja samalla tavalla.¹⁶

32. Tähän ei vaikuta millään tavalla sekään, että Lidosta Riga koskevat maksujen muodostuksen ja erityisesti alennusten myöntämisen tai myöntämättä jättämisen osalta Latvian tasavallan lainsäädännössä määritellyt edellytykset, joita on sovellettava yleisesti. Tämä yhteys koskee nimittäin Latvian tasavallan eli osakkaan ja Lidosta Rigan eli sen kokonaan omistaman tytäryhtiön välistä suhdetta muttei Lidosta Rigan ja lentoasemaa käyttävän flyLALin välistä suhdetta.

33. Yhtä vähän merkitystä on sillä, onko Lidosta Rigalla mahdollisuus käyttää perimänsä maksut oman harkintansa mukaan vai koskevatko sitä tältä osin lainsäädännössä määritellyt edellytykset. Tämä näkökohta ei nimittäin ole ominainen sen ja flyLALin kaltaisten lentoaseman käyttäjien välisen oikeussuhteen luonteelle vaan tästä erillään pidettäville Lidosta Rigan ja sen osakkaan eli Latvian tasavallan välisille oikeussuhteille.

13 — Tuomiot LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, 8 kohta), Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, 30 kohta), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, 22 kohta), Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 31 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 43 kohta), Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, 56 kohta), Sapir ym. (C-645/11, EU:C:2013:228, 33 kohta) ja Sunico ym. (C-49/12, EU:C:2013:545, 34 kohta).

14 — Ks. tämän kriteerin osalta tuomiot LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta), Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, 22 kohta), Préservatrice Foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, 30 kohta), Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 34 kohta) ja Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 44 kohta).

15 — Tältä osin erotettava toisistaan valtion rooli yhtäältä yrityksen osakkaana ja toisaalta julkisen vallan käyttäjänä; ks. tältä osin myös tuomio komissio v. EDF (C-124/10 P, EU:C:2012:318, 80 kohta).

16 — Myös pääsystä maahuollinnan markkinoille yhteisön lentoasemilla 15.10.1996 annetussa neuvoston direktiivissä 96/67/EY, erityisesti sen 2 artiklan d ja g kohdassa, vahvistetaan, että nämä palvelut eivät ole julkisen vallan käyttöä vaan palveluja, joita tarjotaan samanarvoisina.

34. Esillä olevan asian lähtökohta eroaa siis tuomion LTU¹⁷ taustalla olleesta tosiseikastosta. Vaikka se koskikin maksuja palveluista, joita tarjottiin lentoliikenteen yhteydessä, konkreettisesti kyse ei ollut lentoaseman *taloudellista* käyttöä koskevista maksuista. Sen sijaan kyse oli *lennonvarmistuspalvelujen* käytöstä – eli alun perin ilmatilan valvonnan ja ohjauksen kaltaisista julkisoikeudellisista seikoista¹⁸ – maksettavista lentoreittimaksuista, joita kansainvälinen lennonvalvontalaitos peri.

35. Jo tällaisten lentoreittimaksujen osalta tuomiossa LTU katsottiin asiaan liittyvän julkisen vallan käyttöä.¹⁹ Asiassa LTU oli – toisin kuin esillä olevassa asiassa – tyypillisesti alistussuhteelle ominaisia osatekijöitä, jotka puhuivat julkisen vallan käytön puolesta.

36. Esillä olevassa asiassa ”siviili- ja kauppaoikeudellisen asian” käsitettä määritettäessä julkisen vallan käyttöön liittyvien lennonvarmistuspalvelujen tarjoamisen ja lentoasemapalvelumarkkinoiden avaamisen erottaminen toisistaan on lisäksi sopusoinnussa unionin tuomioistuimen samankaltaisten toteamusten kanssa kilpailuoikeuden alalla.

37. Tältä osin unionin tuomioistuimen on jo joissakin ratkaisuissa täytynyt tarkastella lentoasemaa johtavan elimen toiminnan luokittelua. Tällöin se on joka suhteessa päätelty, että se, että tarjotaan ”lentoasemapalveluja sellaista palkkiota vastaan, joka kertyy muun muassa lentoasemamaksuista”, on taloudellista toimintaa, jota on lähtökohtaisesti arvioitava unionin kilpailuoikeuden säännösten perusteella.²⁰ Tällöin ei ole merkitystä sillä, onko kyseinen yksikkö yksityis- vai julkisoikeudellinen, eikä sillä, onko kyseinen toiminta kannattavaa.²¹

38. *Yksityisoikeudellisen* ja luonteeltaan *julkisen vallan* oikeussuhteen rajaamisen – joka on merkityksellistä asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdan kannalta – ja kilpailuoikeuden alaan kuuluvan *taloudellisen* ja *julkisen vallan käyttöön liittyvän* toiminnan rajaamisen välillä on paitsi terminologinen vastaavuus myös sisällöllisesti vastavuoroinen suhde, joka oikeuttaa käyttämään yhteneviä arviointiperusteita. Yhteisöjen tuomioistuin noudattaa ilmeisesti tätä lähestymistapaa viitatessaan kilpailuoikeudellisessa tuomiossa SAT Fluggesellschaft tuomioon LTU.²² Tästä voidaan päätellä, että asetuksen (EY) N:o 44/2001 sovellettavuutta arvioidaan käyttäen samoja kriteerejä, jotka unionin tuomioistuin on kehittänyt taloudellisen toiminnan tunnusmerkkiä varten kilpailuoikeuden tasolla. Muutoin seurauksena olisi vaikeasti selitettäviä arviointiristiriitoja, jos alun perin taloudellisella toiminnalla kiistettäisiin olevan siviili- ja kauppaoikeudellisen asian luonnetta.

39. Näin ollen myöskään Lidosta Rigan ja pääasian kantajan välisen oikeussuhteen luonteelle ei ole ominaista julkisen vallan käyttö vaan se on luonteeltaan taloudellis-yksityisoikeudellinen, koska pohjimmiltaan on kyse lentoasemapalvelujen tarjoamisesta maksua vastaan.

b) Riidan kohde

40. Seuraavaksi on tarkasteltava, vahvistaako myös riidan kohde nämä asianosaisten välisten oikeussuhteiden luonnetta koskevat päätelmät.

17 — Tuomio LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137).

18 — Eurocontrolin harjoittaman toiminnan julkisoikeudellisen luonteen osalta ks. myös tuomio SAT Fluggesellschaft (C-364/92, EU:C:1994:7, 27–29 kohta).

19 — Tuomio LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta).

20 — Ks. tuomiot Aéroports de Paris v. komissio (C-82/01 P, EU:C:2002:617, 78 kohta) ja Mitteldeutsche Flughafen ym. (C-288/11 P, EU:C:2012:821, 40 kohta).

21 — Ks. tuomiot Aéroports de Paris v. komissio (C-82/01 P, EU:C:2002:617, 75 kohta), MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, 21 ja 22 kohta), Selex Sistemi Integrati v. komissio (C-113/07 P, EU:C:2009:191, 69 kohta) ja Mitteldeutsche Flughafen ym. (C-288/11 P, EU:C:2012:821, 50 kohta).

22 — Tuomio SAT Fluggesellschaft (C-364/92, EU:C:1994:7, 28 kohta).

41. Aluksi on huomautettava, että – kuten Latvian tasavallan hallitus ja Lidosta Rīga tähdentävät – ottaen huomioon kansallisen tuomioistuimen toimittamat tiedot on hyvinkin olemassa epäilyksiä pääasian kantajan kannalta vahingollisen kilpailunvastaisen sopimuksen olemassaolosta, eikä myöskään Lidosta Rīgan määrävän markkina-aseman väärinkäytön olemassaolo vaikuta suinkaan kiistattomalta siksi, että siihen sovelletaan Latvian valtion lainsäädäntöä.²³ Esillä olevassa oikeudenkäynnissä unionin tuomioistuimen ei kuitenkaan tarvitse tarkastella mahdollista kilpailusääntöjen rikkomista vaan tutkia pääasian riidan kohdetta, jonka keskeisenä tekijänä on vahingonkorvausvaatimus EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisen perusteella, siitä näkökulmasta, onko kyseessä siviili- ja kauppaoikeudellinen asia.²⁴

42. Riidan kohteen arvioinnin kannalta ratkaiseva on kyseisen vaatimuksen taustalla oleva tosiseikasto. Kun esitetty vaatimus perustuu julkisen vallan käyttämiseen, asia *ei* ole siviili- ja kauppaoikeudellinen.²⁵ Mikä tahansa yhteys julkisen vallan käyttämiseen ei kuitenkaan riitä. Ratkaisevaa on sitä vastoin se, että vaatimuksen taustalla konkreettisesti oleva toimi on julkisen vallan käyttöä.²⁶

43. Edellä tarkasteltujen asianosaisten välisten oikeussuhteiden, jotka ovat esitetyn vahingonkorvausvaatimuksen perusta, luonne osoittaa jo, että esillä olevassa asiassa ei ole kyse julkisen vallan käyttämisestä. Tätä päätelmää ei aseta kyseenalaiseksi se, että vahingonkorvausvaatimukset unionin kilpailuoikeuden rikkomisen perusteella ovat luonteeltaan aidosti unionin oikeuteen liittyviä (ks. jäljempänä i kohta), eivätkä esillä olevan asian erityispiirteet, varsinkaan valtion elinten osallisuus (ks. jäljempänä ii kohta).

i) Asetuksen (EY) N:o 44/2001 sovellettavuus kilpailuoikeudellisiin vahingonkorvausvaatimuksiin

44. Seuraavaksi on ensin tarkasteltava kilpailuoikeudellisten vahingonkorvausvaatimusten oikeusperustaa ja normatiivista ympäristöä. Tämän tarkastelun perusteella arvioidaan sitten pääasian kohde.

– Kartelliin osallistujien vahingonkorvausvelvollisuus aidosti unionin oikeuteen liittyvänä periaatteena

45. Markkinavoimaansa väärin käyttäneiden kartelliin osallistujien tai määrävässä asemassa olevien yritysten vahingonkorvausvelvollisuus on unionin oikeuden periaate, joka perustuu välittömästi primaarioikeuteen.²⁷

23 — EY 81 ja EY 82 artikla koskevat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan nimittäin ainoastaan yritysten omasta aloitteestaan toteuttamia kilpailunrajoituksia. Mainittuja artikloja ei sen sijaan voida soveltaa, jos kilpailua rajoittavan menettelyn käytöstä yrityksissä määrätään kansallisessa lainsäädännössä tai siinä luodaan sellaiset oikeudelliset puitteet, jotka itsessään eliminoivat mahdollisuuden yritysten väliseen kilpailuun; ks. tuomio komissio ja Ranska v. Ladbroke Racing (C-359/95 P ja C-379/95 P, EU:C:1997:531, 33 ja 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Jos sitä vastoin tämän takia (julkisoikeudellinen) yritys ei voi menetellä itsenäisesti, on ehkä kyse jäsenvaltion kilpailunvastaisesta toimenpiteestä, joka voisi tehdä tyhjäksi yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen tehokkuuden ja joka yhtä lailla kuuluu EY 81 artiklan ja/tai EY 82 artiklan soveltamisalaan luettuna yhdessä EY 10 artiklan (josta on tullut SEU 4 artiklan 3 kohta) kanssa, jossa määrätään velvollisuudesta vilpittömään yhteistyöhön. Mahdollinen vahingonkorvauskanne olisi sitten kai kohdistettava jäsenvaltioon itseensä eikä siihen ”yhteydessä olevaan” yritykseen, jonka toiminta muihin talouden toimijoihin nähden on ”perusteltua”; ks. tuomio CIF (C-198/01, EU:C:2003:430, 54 kohta).

24 — Ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä todetaan tältä osin: ”[asia] – –, jossa kantaja vaatii vahingonkorvausta ja vastaajien lainvastaiseen sopimukseen ja määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön liittyvän menettelyn – – lainvastaisuuden toteamista”.

25 — Tuomio Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, 15 kohta) ja Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 41 kohta).

26 — Ks. tuomiot LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, 15 kohta) ja Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 41 kohta).

27 — Ks. EY 81 artiklan yhteydessä ratkaisuehdotus KONE ym. (C-557/12, EU:C:2014:45, 25–30 kohta).

46. Unionin tuomioistuin onkin jo useissa tuomioissa katsonut, että ottaen huomioon, että EY 81 artikla tuottaa välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten välisissä suhteissa ja sillä perustetaan välittömästi yksityisille oikeuksia,²⁸ tässä määräyksessä esitetyn kiellon tehokas vaikutus vaarantuisi, jos kaikki henkilöt eivät voisi vaatia sellaisen vahingon korvaamista, joka on aiheutunut kilpailua rajoittavasta tai vääristävästä sopimuksesta tai menettelytavasta.²⁹

47. Vaikka unionin tuomioistuimella ei toistaiseksi ole ollut tilaisuutta arvioida asiaa, ei liene vakavaa tarvetta epäillä sitä, että tämän on koskettava myös toista unionin kilpailuoikeuden keskeistä määräystä eli EY 82 artiklaa.

– Vastaava vahingonkorvauskanne on lähtökohtaisesti siviili- ja kauppaoikeudellinen asia

48. Unionin siviiliprosessioikeuden näkökulmasta vastaavat vahingonkorvauskanteet, jotka kohdistuvat EY 81 artiklaa ja/tai EY 82 artiklaa rikkoneisiin yrityksiin, ovat lähtökohtaisesti asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita.³⁰ Euroopan komissio tähdensi tätä jälleen hiljattain ehdotuksessaan kilpailuoikeudelliseksi täytäntöönpanodirektiiviksi.³¹

ii) Ei toisenlaista arviota esillä olevan asian erityispiirteiden perusteella

49. Kun otetaan huomioon esillä olevan asian erityispiirteet, erityisesti vahingonkorvauskanteen kohteena olevien yritysten julkisoikeudellinen omistus ja varsinkin se, että kilpailusääntöjen rikkomisen väitetään perustuvan Latvian valtion lainsäädäntöön, on kuitenkin kysyttävä, voidaanko myös tässä tapauksessa pitää kiinni tästä yksityisoikeudellisesta luokittelusta.

50. Katson, että tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi. Tätä puoltavat seuraavat kaksi näkökohtaa.

– Unionin oikeuden yhtenäisyys

51. Kuten totesin jo edellä 38 kohdassa, *yksityisoikeudellisen* ja luonteeltaan *julkisen vallan* oikeussuhteen rajaamiseen on asetuksen (EY) N:o 44/2001 soveltamisalan osalta sovellettava samoja kriteerejä kuin *taloudellisen* ja *julkisen vallan käyttöön liittyvän* yritysten toiminnan rajaamiseen EY 81 ja EY 82 artiklan mukaisesti.

52. Tähän liittyen esillä olevassa asiassa on myös tarkasteltaessa riidan kohdetta, jossa on viime kädessä kyse siitä, onko vaatimuksen taustalla oleva toimi julkisen vallan käyttöä,³² ja todettava, että siltä puuttuu olennainen julkisoikeudellinen vivahde. Ensinnäkin toiminta, joka muodostaa vaatimuksen perusteena olevan kilpailusääntöjen rikkomisen, eli esillä olevassa asiassa se, että Lidosta Riga perii vaihtelevan suuruisia lentoasemamaksuja, on välittömässä yhteydessä asianomaisen yrityksen taloudelliseen toimintaan eli lentoaseman pitämiseen. Toiseksi vaatimuksen perusteena käytetyt EY 81 ja EY 82 artikla voivat ylipäänsä olla relevantteja vain silloin, jos vahingonkorvausvelvollinen yritys ei käytä julkista valtaa vaan nimenomaan harjoittaa taloudellista toimintaa.

28 — Tuomio Manfredi ym. (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 39 kohta).

29 — Tuomio Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, 26 kohta).

30 — Ks. tältä osin vireillä oleva asia CDC v. Evonik Degussa ym. (C-352/13, EUVL 2013, C 298, s. 2).

31 — Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin (COM[2013] 404 final), jonka sivulla 6 viitataan asetukseen (EY) N:o 44/2001. Ks. lisäksi komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan soveltamiseen liittyvästä yhteistyöstä komission ja EU:n jäsenvaltioiden tuomioistuinten välillä (EUVL 2004, C 101, s. 54, 3 kohta ja alaviite 4).

32 — Ks. tuomiot LTU v. Eurocontrol (29/76, EU:C:1976:137, 4 kohta), Rüffer (814/79, EU:C:1980:291, 15 kohta) ja Lechouritou ym. (C-292/05, EU:C:2007:102, 41 kohta).

53. Jo tästä seuraa, että vireillä olevassa vahingonkorvauskanteessa (ja turvaamistoimessa) on kyse asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta siviili- ja kauppaoikeudellisesta asiasta.

54. Toisenlaiseen päätelmään ei johda myöskään se, että kantajan näkökulmasta vaatimuksen perusteena oleva tosiseikasto liittyy paitsi unionin kilpailuoikeuteen myös kansalliseen ilmailuoikeuteen. Esillä oleva vahingonkorvauskanne ei nimittäin kohdistu Latvian oikeussäätöihin – mitä on jäljempänä tarkasteltava lopuksi – eikä siten jäsenvaltion julkisen vallan käyttöön eli *acta iure imperiihin*.

– Vahingonkorvauskanne ei kohdistu *acta iure imperiihin*

55. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä käy selvästi ilmi, kansallinen tuomioistuin katsoo selvästi, että pääasian kantaja moittii vahingonkorvauskanteellaan viime kädessä Latvian tasavallan oikeussäätöjä.

56. Tässä yhteydessä on aluksi huomautettava, että valtion vastuu *acta iure imperii*stä ei tosiasiallisesti kuulu asetuksen (EY) N:o 44/2001 soveltamisalaan. Asetuksen (EY) N:o 44/2001 uudessa toisinnossa, joka on sitova 10.1.2015 lähtien, selvennetään säädöstä tältä osin.³³

57. Lisäksi on todettava, että valtioimmunitetin periaatteen – *par in parem non habet imperium* – mukaan valtio ei *acta iure imperii*n vuoksi voi olla toisen valtion lainkäyttövallan alainen.³⁴

58. Kansallisen tuomioistuimen ilmaisemat epäilyt eivät kuitenkaan nähdäkseni osu kohdalleen.

59. Ensinnäkin liettualaisessa pääasian oikeudenkäynnissä vireille pantu kanne ei tähtää normikontrolliin vaan ainoastaan koetusta haitasta aiheutuvan korvauksen saamiseen kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella. Vaikka kartellioikeudellisten vahingonkorvauskanteiden lisääntyminen – kuten unionin tuomioistuin on korostanut jo useaan otteeseen – edistäisi ratkaisevasti tehokkaan kilpailun säilymistä unionin alueella³⁵ ja olisi tämän vuoksi myös yleisen edun mukaista, tämä ei tee yhteen tai useampaan yksityisoikeudellista toimintaa harjoittavaan, julkisoikeudellisessa omistuksessa olevaan yritykseen kohdistuvasta vahingonkorvauskanteesta vielä menettelyä valtion säädösten valvomiseksi. Tämä pätee silloinkin, kun kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ainakin välillisesti vaikuttavat valtion oikeudelliset toimet, esimerkiksi esillä olevassa asiassa lentoasemamaksuja koskevat Latvian säädökset.

60. Toiseksi myöskään kansallisen tuomioistuimen esille ottama EY 81 artiklan 2 kohtaan perustuva pätemättömyys ei johda toisenlaiseen arvioon.

61. Se, että EY 81 artiklan 2 kohdan mukaisen kartellikiellon rikkominen johtaa myös kilpailunvastaisen sopimuksen pätemättömyyteen, koskee nimittäin ainoastaan konkreettista sopimusta itseään – eli Lidosta Rigan ja Air Balticin taloudellista suhdetta sääntelevää sopimusta – muttei Latvian oikeussäätöjä, joiden väitetään vaikuttaneen sopimukseen välillisesti. Jos nämä oikeussäännöt ovat tosiasiallisesti yhteensopimattomia unionin kilpailuoikeuden kanssa, unionin oikeuden ensisijaisuus voi estää niiden sovellettavuuden. Tämä ei kuitenkaan olisi vahingonkorvauskanteen välitön seuraus.

62. Subjektiiivisesta vahingonkorvauskanteesta ei EY 81 artiklan 2 kohdasta automaattisesti seuraavan pätemättömyyden myötä kuitenkaan tule valtion oikeussääntöjen objektiivista valvontamenettelyä.

33 – Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 (uudelleenlaadittu) (EUVL L 351, s. 1).

34 – Ks. tuomio Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, 54 kohta).

35 – Ks. tältä osin tuomiot Courage ja Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, 26 ja 27 kohta), Manfredi ym. (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 91 kohta), Pfeleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, 28 kohta) ja Donau Chemie ym. (C-536/11, EU:C:2013:366, 23 kohta).

3. Välipäätelmä

63. Ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että riita pääasiassa tarkasteltavina olevien kaltaisista turvaamistoimista, kun pääasiassa käytävässä oikeudenkäynnissä yksityisoikeudellinen lentoliikenteen harjoittaja vaatii Euroopan unionin kilpailuoikeuden väitettyjen rikkomisten perusteella vahingonkorvausta muun muassa yritykseltä, joka on julkisoikeudellisessa omistuksessa ja joka mahdollistaa lentoliikenteen harjoittajalle lentoaseman käytön lentoasemamaksun maksamista vastaan, on asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu siviili- ja kauppaoikeudellinen asia, vaikka lentoasemamaksuja ja näiden maksujen mahdollisia alennuksia säännelläänkin kansallisilla oikeussäännöillä.

BToinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys

64. Kansallisen tuomioistuimen toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys, joita voidaan tarkastella yhdessä, koskevat lähinnä sitä, voidaanko pääasiassa kyseessä olevan kaltaista kartellioikeudellista vahingonkorvausmenettelyä pitää asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettuna asiana, joka koskee yhtiön toimielinten päätösten pätevyyttä. Jos asianlaita on näin, kansallinen tuomioistuin haluaa lisäksi tietää, onko asetuksen (EY) N:o 44/2001 35 artiklan 1 kohta luettuna yhdessä 22 artiklan 2 alakohdan kanssa silloin, kun pääasian oikeudenkäynti käydään muussa kuin asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohdan mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa, myös esteenä tämän toisen tuomioistuimen turvaamistoimien ratkaisun tunnustamiselle.

65. Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava kieltävästi, minkä vuoksi kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen ei ole tarpeen vastata.

66. Pääasian kanne ja turvaamistoimi, josta on kyse kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa, koskevat pohjimmiltaan kantajan vahingonkorvausvaatimusta mutteivät ”yhtiön – – pätevyyttä, mitättömyyttä tai purkamista taikka sen toimielinten päätösten pätevyyttä” asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

67. Kantajan vahingonkorvausvaatimus kohdistuu välillisesti myös Lidosta Rigan maksupolitiikkaan, joka – vaikka onkin ennalta määrätty lainsäädännössä – on saattanut viime kädessä ilmetä Lidosta Rigan osakkaiden tai hallituksen päätöksistä.

68. Asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohta on kuitenkin luonteeltaan poikkeussäännös, minkä vuoksi sitä on tulkittava suppeasti. Sen tarkoituksena on keskittää tuomioistuimen toimivalta yhtiön kotipaikkaan ainoastaan sellaisten kanteiden osalta, jotka koskevat välittömästi säännöksessä tyhjentävästi mainittuja riidan kohteita. Koska esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole kyse välittömästi päätökseen kohdistuvasta riitautus- tai kumoamiskanteesta ja koska vaikuttaa siltä, että konkreettista päätöstä ei edes pääasian oikeudenkäynnissä yksilöidä tai moitita, asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohta on esillä olevassa asiassa yhtä vähämerkityksinen kuin mainitun asetuksen 35 artikla, siltä osin kuin siinä viitataan asetuksen 22 artiklaan.

69. Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen vahingonkorvausmenettely ei ole asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettu asia, joka koskee yhtiön toimielinten päätösten pätevyyttä.

C Neljäs ennakkoratkaisukysymys

70. Augstākās tiesas Senātsin neljās ennakkoratkaisukysymys koskee lähinnä sitä, onko turvaamistoimipäätöksen tunnustaminen vastoin jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteita, jos ensinnäkin huomattavaa, väliaikaisella takavarikolla turvatun määrän suuruutta ei ole perusteltu ja toiseksi uhkaa syntyä korjaamaton vahinko, mikä saattaisi vaikuttaa valtion, jossa tunnustamista pyydetään, taloudellisiin etuihin ja mikä edelleen vaarantaisi valtion turvallisuuden vakavasti.

1. Oikeusjärjestyksen perusteita koskeva säännös unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä

71. Aluksi on huomautettava, että asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohtaa on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan³⁶ tulkittava suppeasti, koska sillä rajoitetaan yhden mainitulla asetuksella tavoitellun perustavanlaatuisen päämäärän toteuttamista.³⁷ Mainittuun kohtaan sisältyvään oikeusjärjestyksen perusteita koskevaan säännökseen voidaan vedota ainoastaan poikkeustilanteissa.³⁸

72. Vaikka jäsenvaltiot voivatkin asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohdassa säädetyn varauman perusteella lähtökohtaisesti vapaasti määritellä kansallisten käsitystensä mukaisesti, mitä vaatimuksia niiden oikeusjärjestysten perusteista aiheutuu, tälle käsitteelle asetetaan rajat kyseisen asetuksen tulkinnalla.³⁹ Näin ollen unionin tuomioistuimen tehtävänä ei ole määritellä jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteiden sisältöä, vaan sen on pikemminkin valvottava, missä rajoissa jäsenvaltion tuomioistuin voi tähän käsitteeseen nojautuen olla tunnustamatta toisessa jäsenvaltiossa annettua ratkaisua.⁴⁰ Jäsenvaltion, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään, tuomioistuin ei yleensä voi tutkia, pitävätkö tuomiojäsenvaltion tuomioistuimen arvioinnit oikeudellisista seikoista ja toiseikoista paikkansa.⁴¹

73. Asetuksen N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohdassa olevaa, oikeusjärjestyksen perusteita koskevaa säännöstä voidaan näin ollen soveltaa ainoastaan, jos toisessa jäsenvaltiossa annetun ratkaisun tunnustaminen tai täytäntöönpano olisi kestävämmällä tavalla ristiriidassa valtion, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään, oikeusjärjestyksen kanssa sen vuoksi, että tällä tunnustamisella tai täytäntöönpanolla loukattaisiin jotakin perustavanlaatuista periaatetta. Kyseessä on oltava sellaisen *oikeussäännön ilmeinen rikkominen*, jota pidetään valtion, jossa tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyydetään, oikeusjärjestyksessä *olennaisen tärkeänä*, tai sellaisen *oikeuden ilmeinen loukkaaminen*, jota pidetään tässä oikeusjärjestyksessä *perustavanlaatuisena*.⁴²

74. Kansallinen tuomioistuin ei missään tapauksessa ylitä sille asetettuja rajoja oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomista koskevan oletuksen osalta, jos täytäntöönpanon epämisellä estetään Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai unionin oikeusjärjestyksessä tunnustettujen perusoikeuksien ilmeinen loukkaaminen.⁴³

36 — Jäljempänä mainittu oikeuskäytäntö koski vielä aiempia Brysselin yleissopimuksen määräyksiä, mutta sitä voidaan soveltaa asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohdan tulkintaan, ks. ratkaisuehdotus Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:247, 71 kohta).

37 — Ks. tältä osin tuomiot Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, 20 kohta), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 21 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 26 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 55 kohta), Prism Investments (C-139/10, EU:C:2011:653, 33 kohta), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 48 kohta) ja Salzgitter Mannesmann Handel (C-157/12, EU:C:2013:597, 28 kohta).

38 — Ks. tältä osin tuomiot Hoffmann (145/86, EU:C:1988:61, 21 kohta), Hendrikman ja Feyen (C-78/95, EU:C:1996:380, 23 kohta), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 21 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 26 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 55 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 48 kohta).

39 — Ks. tuomio Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 22 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 27 kohta), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, 26 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 56 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 49 kohta).

40 — Ks. tuomiot Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 23 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 28 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 57 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 49 kohta).

41 — Ks. tuomiot Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 36 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 29 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 58 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 50 kohta).

42 — Ks. tuomiot Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 36 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 29 kohta), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, 27 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 59 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 51 kohta).

43 — Ks. tältä osin tuomiot Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 38 ja 39 kohta) ja Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, 28 kohta).

75. Esillä olevassa asiassa kansallinen tuomioistuin tarkastelee kahta näkökohtaa ja pohtii niiden merkityksellisyyttä sen kannalta, että kyseessä on kyseisen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteiden loukkaaminen: ensinnäkin takavarikolla turvattavan määrän seikkaperäisten perustelujen puuttuminen tunnustettavasta päätöksestä (2 kohta) ja toiseksi tuomion täytäntöönpanon väitetyt ”valtion turvallisuuden” vaarantavat taloudelliset seuraukset (3 kohta).

2. Vaaditun määrän seikkaperäisen perustellun määrittelyn puuttuminen

76. Ensimmäinen kansallisen tuomioistuimen käyttämä lähtökohta oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomista koskevalle olettamukselle on turvaamistoimella vaaditun takavarikolla turvattavan määrän seikkaperäisten perustelujen puuttuminen; kansallisen tuomioistuimen mukaan liettualainen tuomioistuin nojautui määrän osalta tarkemmin määrittelemättömiin ja asiakirja-aineistosta puuttuviin ”lausuntoihin”.

77. Tältä osin on ensinnäkin tarkasteltava periaatteellista kysymystä yhteensopivuudesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ja perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa vahvistetun oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan periaatteen kanssa⁴⁴ ja toiseksi – ainakin osittain – puutteellisten perustelujen mahdollisia vaikutuksia ratkaisun tunnustettavuuteen siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa ottaen huomioon oikeusjärjestyksen perusteisiin liittyvät näkökohdat.

a) Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva periaate ja perusteluvollisuus

78. Tältä osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoo vakiintuneessa oikeuskäytännössään, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukainen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin käsittää periaatteessa tuomioistuinten velvollisuuden myös perustella tuomionsa.⁴⁵ Samanaikaisesti se on kuitenkin myös toistuvasti huomauttanut, että perusteluvollisuutta koskevien vaatimusten ei pidä olla kohtuuttoman tiukkoja ja että ne voivat vaihdella ratkaisutyyppin ja kunkin yksittäistapauksen olosuhteiden mukaan.⁴⁶ Tässä yhteydessä on otettava huomioon erityisesti ratkaisun luonne ja jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten erot.

79. On tunnustettu, että tuomioistuinratkaisujen perustelua koskevalla velvollisuudella on tältä osin kahtalainen tavoite. Sillä ensinnäkin varmistetaan, että kuulluksi tulemista koskevaa vaatimusta noudatetaan eli että tuomioistuin tutkii riittävällä tavalla asianosaisten lausumat.⁴⁷ Toiseksi perusteluvollisuuden tarkoituksena on antaa hävinneelle asianosaiselle mahdollisuus ymmärtää, miksi se hävisi asian, ja tarvittaessa hakea muutosta. Ilman riittäviä perusteluja ratkaisun oikeusvoiman ulottuvuutta ei voida määrittää, ja kantaja voi vaatia samalla perusteella uuden täytäntöönpanoperusteen.⁴⁸

44 — Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan vastaavuutta koskevan edellytyksen osalta ks. tuomiot *Varec* (C-450/06, EU:C:2008:91, 48 kohta) ja *McB* (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 53 kohta).

45 — Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, tuomio 19.4.1994, *Van de Hurk v. Alankomaat* (valitus 16034/90, 61 kohta), tuomio 9.12.1994, *Ruiz Torija v. Espanja* (valitus 18390/91, 29 kohta), tuomio 19.2.1998, *Higgins v. Ranska* (valitus 20124/92, Recueil des arrêts et décisions 1998-I, 42 kohta) ja tuomio 27.9.2001, *Hirvisaari v. Suomi* (valitus 49684/99, 30 kohta). Ks. myös tuomio *Schröder ym. v. komissio* (C-221/97 P, EU:C:1998:597, 24 kohta).

46 — Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, tuomio 9.12.1994, *Ruiz Torija v. Espanja* (valitus 18390/91, 29 kohta) ja tuomio 19.4.1994, *Van de Hurk v. Alankomaat* (valitus 16034/90, 61 kohta).

47 — Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, tuomio 21.5.2002, *Jokela v. Suomi* (valitus 28856/95, 72–73 kohta) ja tuomio 27.7.2006, *Nedzela v. Ranska* (valitus 73695/01, 55 kohta).

48 — Ks. ratkaisuehdotus *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:247, 85 kohta).

b) Turvaamistoimipäätöksen perustelujen puutteellisuus ja tunnustettavuus ottaen huomioon oikeusjärjestyksen perusteisiin liittyvät näkökohdat

80. Jos tätä ohjenuoraa sovelletaan esillä olevaan asiaan, voidaan todeta, että takavarikolla turvattavan määrän täysin mielivaltainen määrittäminen, jota vastaaja ei voi millään tavalla ymmärtää, lienee yhteensopimaton oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan periaatteen – ja siten myös oikeusjärjestyksen perusteiden – kanssa. Toisaalta näin ei ilmeisesti ollut asianlaita pääasiassa, jossa nojaututtiin sentään asiantuntijoiden lausuntoihin, ja perusteluja koskevia vaatimuksia ei lisäksi voi yleensä kiristää liikaa. Jos esimerkiksi tietyissä oikeusjärjestyksissä on suurelta osin hyväksytyjä mutta vähäisessä määrin eksplisiittisiä ja yksittäistapauksen olosuhteiden mukaisia menetelmiä vahingon määrittämiseksi, ei olisi kovin ymmärrettävää, jos niiden käyttö – muutoin riittävällä tavalla perustellussa valituskelteisessä ratkaisussa – tarkoittaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tai perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan rikkomista ja olisi ongelmallista ottaen huomioon jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteisiin liittyvät näkökohdat.⁴⁹

81. Jos tätä sovelletaan kysymykseen oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomisesta, tämä tarkoittaa, että takavarikolla turvattavan määrän suppeasti perusteltua määrittämistä ei kuitenkaan saa tarkastella erikseen. Ratkaisevaa on pikemminkin kyseisen ratkaisun ja sen liitteiden kokonaisuus ja varsinkin se, oliko ratkaisun adressaateilla mahdollisuutta hakea siihen muutosta kohtuullisella tavalla valtiossa, jossa se annettiin, ja esimerkiksi moittia väitettyä rikkomista.⁵⁰

82. Esillä olevassa asiassa hyvät syyt puhuvat sen puolesta, että takavarikolla turvattavan määrän suppeasti perusteltu määrittäminen ei riitä oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomisen toteamiseen, varsinkin kun katsotaan, että määrän suuruus perustui asiantuntijalausuntoihin ja oli myös muutoksenhakumenettelyn kohteena Liettuassa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusperiaatteita näyttää tämän vuoksi noudatetun, vaikka ratkaisulle itselleen olisi ollut toivottavaa olla seikkaperäisemmät perustelut.

83. Koska väite perustelujen puutteellisuudesta ei riitä oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomisen toteamiseen, on lopuksi tarkasteltava sitä, kuinka merkityksellisiä täytäntöönpanon taloudelliset seuraukset voivat olla oikeusjärjestyksen perusteiden kannalta.

3. Puuttuva takaisinsaantimahdollisuus maksukyvyttömyystapauksessa, jos kanne hylätään pääasiassa

84. Aluksi on muistutettava uudestaan, että oikeusjärjestyksen perusteita koskevalla käsitteellä pyritään estämään täytäntöönpanovaltion *oikeusjärjestyksessä* olennaisen tärkeänä pidetyn *oikeussäännön* ilmeinen rikkominen tai tässä oikeusjärjestyksessä perustavanlaatuisena pidetyn *oikeuden* ilmeinen loukkaaminen.⁵¹ Näin suojellaan *oikeudellisia* tai ainakin *oikeussäännöstä ilmeneviä etuja*, jotka koskevat kyseisen jäsenvaltion poliittista, taloudellista, yhteiskunnallista tai kulttuurista järjestystä.

85. Riittämättömiä ovat sitä vastoin *puhtaasti taloudelliset* edut, kuten – hyvinkin suuren – rahallisen vahingon riski. Tämä pätee periaatteessa silloinkin, kun kyse on sellaisen julkisen vallan käyttäjän – esillä olevassa asiassa Latvian tasavallan – edusta,⁵² joka on markkinatoimijana julkisoikeudellisten yritysten kautta ja uhkaa kärsiä vahinkoja tässä yhteydessä.

49 — Esimerkiksi Saksan Bundesgerichtshof on katsonut, että Ranskan lainsäädännön mukainen kiinteämääräinen vahingonkorvaus sopii yhteen kansallisen oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, ks. Bundesgerichtshofin tuomio 26.9.1979 (asiakirja VIII ZB 10/79, BGHZ 75, 167).

50 — Tämä koskee myös ja erityisesti tapausta, jossa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaa periaatetta väitettiin rajoitetun ratkaisun kiireellisuuden perusteella. Ks. tältä osin tuomio Eurofood IFSC (C-341/04, EU:C:2006:281, 66 kohta).

51 — Ks. tuomiot Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, 36 kohta), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, 29 kohta), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, 27 kohta), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, 59 kohta) ja Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 51 kohta) sekä oikeusjärjestyksen perusteiden määritelmä maksukyvyttömyysmenettelyistä 29.5.2000 annetun neuvoston asetuksen N:o 1346/2000 (EYVL L 160, s. 1) 26 artiklassa; tämä asetus on asetuksen (EY) N:o 44/2001 maksukyvyttömyyttä koskeva sisärsäädös.

52 — Ks. vastaavanlainen tilanne: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, tuomio 24.9.2013, De Luca v. Italia (valitus 43870/04, 54 ja 55 kohta).

86. Taloudellisen edun on kuitenkin kansallisen tuomioistuimen mukaan tarkoitettava oikeudellisesti merkityksellistä ja asetuksen (EY) N:o 44/2001 34 artiklan 1 alakohdan yhteydessä mahdollisesti huomioon otettavaa etua, jos oikeusjärjestys ja ”valtion turvallisuus” vaarantuvat uhkaavien taloudellisten menetysten vuoksi riittävän konkreettisella tavalla. Kansallinen tuomioistuin ei kuitenkaan täsmennä, kuinka tämän on tarkalleen määrä tapahtua pääasian tosiseikkojen tapauksessa. Se ei etenkään toteuta mitään siitä, että toimet voivat – kuten Lidosta Rīga esitti – mahdollisesti vahingoittaa tuntuvasti Riian lentoaseman sotilaallis-strategista asemaa. Näin ollen tämä näkökohta on jätettävä tarkastelematta vastattaessa ennakkoratkaisukysymykseen, jonka oikeudelliset ja tosiasialliset rajat määrittää kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntö, ⁵³ joka koskee yksinomaan ”valtion taloudellisten etujen loukkaamista”.

87. Se, voidaanko tällainen oikeusjärjestyksen perusteiden loukkaaminen uhkaavan valtion köyhtymisen vuoksi – mitä koskevaa oikeuskäytäntöä ei ole vielä havaittavissa – ylipäänsä todeta, on käsitteellisesti ja systemaattisesti erittäin kyseenalaista, koska taloudelliset näkökohdat eivät lähtökohtaisesti kuulu oikeusjärjestyksen perusteisiin.

88. Tätä kysymystä voidaan kuitenkin esillä olevassa asiassa pitää hypoteettisena ja se voidaan jättää avoimeksi, koska – vastoin vastaansanomattomasti muotoiltua ennakkoratkaisukysymystä, jossa nimenomaan oletetaan valtion turvallisuuden vaarantuvan vakavasti – kansallisen tuomioistuimen ilmoittamien tosiseikkojen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella esillä olevassa asiassa vaikuttaa mahdolliselta ottaa lähtökohdaksi tällaista poikkeustilannetta siinäkin tapauksessa, että taloudellinen riski on noin 58 miljoonaa euroa. Niin suuri kuin tämä määrä onkin, se ei todennäköisesti riitä vaikuttamaan valtiorakenteen perusteita järjestyttävällä tavalla. Tämä pätee sitä suuremmalla syyllä, jos täytäntöönpanotoimenpiteet ovat lähinnä takavarikointitoimenpiteitä, joilla ei puututa omaisuuden koskemattomuuteen eikä tavaroiden käyttötarkoitukseen sinänsä.

89. Unionin tuomioistuin on todennut taloudellisten riskien lievittämisestä toisessa yhteydessä, että turvaamistoimen osalta on aina taattava myös myönnetyn määrän palautus siinä tapauksessa, että hakija ei voita pääasia. ⁵⁴ Tämä oikeuskäytäntö koskee kuitenkin toimenpiteitä, joiden adressaatin oli väliaikaisesti *suoritettava maksu* hakijalle väliaikaisen oikeussuojan muodossa. Sitä ei sen sijaan voida ulottaa pääasiassa esillä olevan väliaikaisen takavarikon kaltaisiin turvaamistoimiin.

90. Oikeusjärjestyksen perusteiden rikkomisen toteamiseksi taloudellisten näkökohtien perusteella ei edellä esitetyn perusteella myöskään löydy kestäviä perusteita.

4. Välipäätelmä

91. Neljänteen ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava, että täytäntöönpanotavan tuomion perustelujen puutteellisuudesta ja täytäntöönpanoon liittyvistä taloudellisista seurauksista ei voida johtaa kestäviä perusteita kieltäytyä tunnustamisesta oikeusjärjestyksen perusteisiin (*ordre public*) liittyvistä syistä.

53 — Ks. tältä osin unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artikla.

54 — Ks. tuomiot Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, 47 kohta, joka koskee sopimukseen perustuvan vastasuorituksen maksamista ennakkoon) ja Mietz (C-99/96, EU:C:1999:202, 42 kohta), jotka vielä annettiin vastaavasta Brysselin yleissopimuksen 24 artiklasta.

V Ratkaisuehdotus

92. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Riitä pääasiassa tarkasteltavina olevien kaltaisista turvaamistoimista, kun pääasiassa käytävässä oikeudenkäynnissä yksityisoikeudellinen lentoliikenteen harjoittaja vaatii Euroopan unionin kilpailuoikeuden väitettyjen rikkomisten perusteella vahingonkorvausta muun muassa yritykseltä, joka on julkisoikeudellisessa omistuksessa ja joka mahdollistaa lentoliikenteen harjoittajalle lentoaseman käytön lentoasemamaksun maksamista vastaan, on asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu siviili- ja kauppaoikeudellinen asia, vaikka lentoasemamaksuja ja näiden maksujen mahdollisia alennuksia säännelläänkin kansallisilla oikeussäännöillä.
- 2) Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen vahingonkorvausmenettely ei ole asetuksen (EY) N:o 44/2001 22 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettu asia, joka koskee yhtiön toimielinten päätösten pätevyyttä.
- 3) Pääasian olosuhteissa täytäntöönpanavan tuomion perustelujen puutteellisuudesta ja täytäntöönpanoon liittyvistä taloudellisista seurauksista ei voida johtaa kestäviä perusteita kieltäytyä tunnustamisesta oikeusjärjestyksen perusteisiin (ordre public) liittyvistä syistä.